

KATAR KRİZİNDE MÜSLÜMAN KARDEŞLERİN ROLÜ

Gizem BOLAT¹

Özet

Bu çalışmada Haziran 2017'de yaşanan ve uluslararası gündeme aniden düşen Katar krizi temellerinin önceden atılmaya başlandığından ve Katar'ın sıra dışı dış politikalarının bu sürece katkısından bahsedilmiştir. Son olarak ise Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn tarafından Katar'dan talep edilenler ve krizin oluşumundaki Müslüman Kardeşler etkisi tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise Katar krizinin son durumu ve sorunun sürdürülebilirliğinin üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müslüman kardeşler, Mısır, Arap baharı, Katar krizi, Körfez ülkeleri.

THE ROLE OF THE MUSLIM BROTHERHOOD IN THE QATAR CRISIS

Abstract

This study aims to discuss Qatar crisis which occurred in June, 2017 and came to the forefront of international agenda and claims that foundations of the crisis were already laid earlier and Qatar's unusual foreign policies contributed to the crisis. Finally, the demands of Saudi Arabia, United Arab Emirates and Bahrain from Qatar and the influence of the Muslim Brotherhood in the formation of the crisis have been discussed. In the conclusion, the latest status and sustainability of the Qatar crisis is emphasized.

Keywords: Muslim Brotherhood, Egypt, Arap Spring, Qatar crisis, Gulf countries.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, gzmbolat@gmail.com

Giriş

Mısır, yüzyıllardır içerisinde farklı kültürler ve dinler barındıran bir bölgede yer almaktadır ve bu sebeple de kültürlerin ve dinlerin bölgeye bırakacağı miraslar olmuştur. Pew Araştırma Merkezi'nin 2009 yılında hazırladığı "Mapping The Global Muslim Population" adlı raporda Mısır'ın bölge itibarıyla bulunduğu Kuzey Afrika- Ortadoğu grubunda, nüfusun Müslüman nüfusa oranının %91.2 olduğunu belirtilirken bu oranın Mısır'da %94.6'ya kadar çıktığı açıklanmaktadır (PEW Research Center, 2009). Bu yoğunlukta Müslüman nüfus içeren bir ülkede İslam'ın ve etkili olduğu fikirlerin toplumdan, siyasetten uzakta tutulmasının pek de mümkün olmadığı söylenebilir. Müslüman Kardeşler Arapça kullanımıyla İhvanü'l Müslimin tam olarak da bu noktada ortaya çıkmaktadır. İdeolojik olarak başlayan hareket toplumun da etkisiyle kendisini siyasette, sosyolojik yapıda, eğitimde ve hatta orduda dahi gösterecektir. Arap Baharı sürecinde ise etkin bir rol oynayan Müslüman Kardeşler, toplumu dinamize ederek özellikle Mısır'da sadece sivil toplum kuruluşu gibi çalışmadığının altını çizmiştir. Özellikle Arap Baharı sürecinde Körfez'de Müslüman Kardeşleri destekleyen tek ülke olan Katar'ın bu uyanışa desteği sonucu belirleyici olmuştur. Fakat Müslüman Kardeşlere bu süreçte verilen destek, Katar açısından yeni bir krizin anahtarı olma görevini görmüştür.

Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn'in terörist grup olarak ilan ettikleri ve rejimlerine tehdit olarak algıladıkları Müslüman Kardeşlere Körfez'deki komşularından verilen destek bu üç devlet açısından rahatsız edici olarak algılanmıştır. Müslüman Kardeşlerin Katar'daki etkisini eğitimde izlediği yollar ve üst düzey İhvan yöneticilerini Katar'da misafir etmesi somutlaştırmıştır. Körfez ülkelerinin Katar karşıtı koalisyon oluşturmalarının bir diğer sebebi ise Katar'ın izlediği farklı dış politikalarıdır. Özellikle İran ile izlenen yakın politikalar, Körfez'de Katar'ı Müslüman Kardeşlere karşı olduğu gibi İran'a karşı da yalnız bırakmıştır. Katar'ın dünya doğalgaz rezervinde üçüncü sıraya sahip olması ve sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ihracatında birinci olması Körfez açısından Katar'ın denetim altında tutulmasını zorlaştırmıştır. Tüm bu sebepler göz önüne alındığında zaten gergin olan iplerin daha da gerginleşmesi ve 5 Haziran 2017'de üç ülkenin Katar ile tüm diplomatik ilişkilerini kesmesi uluslararası kamuoyunu şaşırtmakla beraber aslında bilinen sorunların yansımasıdır.

Katar Krizi Sürecinde Müslüman Kardeşlerin Rolü

Katar Krizi

Katar krizi, uluslararası gündeme aniden düşmüş gibi görülebilir fakat krizin alt yapısı için gerekli gerginlikler Körfez ülkeleri arasında yıllardır hazırlanmaktaydı. Krizin sebeplerine değinmeden önce krize sebep olan ülkelerin Körfez içerisindeki konumlarından bahsedecek olursak Suudi Arabistan için Vahhabiliğin öncüsü denebilir. Birleşik Arap Emirlikleri ise Arap Yarımadası'nın finansal olarak etkin gücü olarak görülmektedir. Kuveyt ise Körfez ülkeleri içerisinde Katar aleyhinde yön değiştiren son ülkedir (Steinberg, 2017, s. 65). Krizin oluşumuna bu açıdan ve bu ülkelerin Körfez içerisindeki görevleri açısından bakmakta fayda vardır.

Krizin temel sebeplerinden birisi olarak Katar'ın Körfez ülkelerinde görülmeye alışılmış dış politika stratejilerinden farklı bir yol izlemesi gösterilebilir. Çünkü Körfez ülkelerinin çoğunda görülen portföy "İran ile düşman, İran'ın 'Büyük Şeytan' olarak tanımadığı Amerika ile dost" şeklinde özetlenebilir. Ancak Katar 1971 yılında bağımsızlığını kazanmış küçük bir Körfez ülkesi olarak özellikle Şeyh Hamad döneminde daha stratejik karar almaya ve dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır (Başkan, 2012, s. 43). Özellikle İran konusunda komşularının izlediği dış politikadan farklı olarak ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir. Katar Şeyhi'nin 2000 yılında ilk resmi ziyaretini de İran'a gerçekleştirmesi açıklamaları ile paralel politikalar izleyeceğinin ilk işaretlerindedir (Başkan, 2012, s. 43). Katar'ın İran için attığı ikinci adım

2006-2007 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği sırasında İran'a yönelik uygulanmak istenen ekonomik yaptırımlar oylamasında 'Hayır' oyu kullanan tek ülke olmasıydı. Ayrıca 2006'da İran'ın uranyum zenginleştirilmesini engellemeye yönelik yapılan oylamada da 'Hayır' oyu veren tek ülke olarak kalmıştır (Akt.Wehrey ve vd, 2009, s. 48-50). Tüm bu belirtiler Katar ve İran'ın müttefik olduğunu kanıtlamaz fakat Katar'ın İran'a birçok Körfez ülkesinden farklı politikalar uyguladığının önemli örnekleridir.

Katar'ın bölgede denge politikası uyguladığını söyleyebilmek de mümkündür. Bu durumu desteklemek için de Katar'ın Birleşik Devletler ile yürüttüğü büyük bütçeli projeler gösterilebilir. En önemlisi Birleşik Devletler'in Katar'da 1996'da açmasına izin verilen 1 milyar doların üzerinde maliyete sahip olan El Udeyd Hava Üssüdür. bu gelişmeyle birlikte Birleşik Devletler, Suudi Arabistan'daki askerlerini Katar'a çekerek Merkez Komuta (CENTCOM) noktasını Katar'dan idare etmeye başlamıştır. Birleşik Devletler'in Afganistan ve Irak operasyonlarını CENTCOM'dan yönlendirdiği göz önünde bulundurulacak olunursa İran'la yaşanabilecek olası bir saldırı anında Katar'daki askeri üs büyük önem arz etmektedir (Başkan, 2012, s. 4). Birleşik Devletler'in Katar'daki üssünün amacının bu denli kolay okunabiliyor olmasına rağmen Katar'dan farklı yönde açıklamaların gelmesi dış politikadaki farklılıkların altını çizmiştir. Çünkü 2005 yılında Birleşik Devletler-İran arasında yaşanan gerginlikte Hürmüz Boğazı'nı enerji trafiğine kapatmakla tehdit eden İran'ın kararı Birleşik Devletler açısından tepkiyle karşılanmıştır. Bu ortamda İran ile komşu olan ve Birleşik Devletler'in topraklarında askeri üsse sahip olduğu Katar, İran'a yapılacak her türlü saldırıda köprü görevi görmeyeceğini açıklamıştır. Birleşik Devletler ise Katar'a yapılan yardımın kesilebileceği ya da Katar'daki üslerin kapatılabileceği şeklinde karşılık vermiştir (Kocgündüz, 2011, s. 77).

Katar, uluslararası güvenliğini iki şekilde temellendirmektedir. İlki Birleşik Devletler ile yeri doldurulamaz olarak nitelenebilecek bir lokasyonda olan El Udeyd Hava Üssüdür. Bu hava üssününün Birleşik Devletler ve Katar için öneminden yukarda bahsedilmiştir. İkincisi ise Katar'ın kendisine olan bağımlılıklarının çeşitlendirmesidir (Roberts, 2017a, s. 1). Dünya Gaz Birliği'nin 2016 yılındaki Dünya LNG Raporu'na göre, Dünya doğalgaz rezervinde Rusya ve İran'dan sonra üçüncü sıraya sahip olan Katar, Sıvılaştırılmış Doğalgaz (LNG) piyasasında ise %31.8 oranı ve 106.4 milyar metreküp ihracat ile ilk sıradadır (Akt. Karagöl, Kaya, 2016: 14). Aynı raporun başka bir verisi ise 2003 yılında 19.2 milyar metreküp ile başlayan LNG ihracatı 2015 yılında 106.4 milyar metreküpe ulaşmıştır (Akt. Karagöl, Kaya, 2016, s. 21). Katar'ın LNG ihracatında bulunduğu başlıca bölge genelde %69.5 ile Asya Pasifik olmakla birlikte özeldi ise sırasıyla %20.2 Japonya, %16.3 Güney Kore ve %13.5 oranlarıyla Hindistan'dır (BP Statistical Review of World Energy, Haziran 2016: 28). Katar'ın LNG ihracatı yaparken faydalandığı enerji şirketleri Qatargas ve Ras Laffan'dır ve Katar, 56 gemiyle dünyanın en geniş tanker filolarından birine sahiptir (Katar Ülke Bülteni, 2014, s. 7).

Müslüman Kardeşlerin Katar Krizindeki Rolü

Krizinin bir diğer etkileyici unsuru ve konumuzun asıl muhatabı Müslüman Kardeşlerdir. Müslüman Kardeşlerin Katar krizinde etkili olmasının olay bazında değil de Körfez ülkelerindeki sistem bazında ele almak daha pragmatik olacaktır. Çünkü Körfez ülkelerinde yaşanan Müslüman Kardeşler rahatsızlığı sadece Katar krizi ile kendini göstermiş değildir. Körfez ülkeleri (Katar hariç) Müslüman Kardeşlere verilen desteğin karşısında olmuştur.

Katar'ın Müslüman Kardeşler üzerindeki etkisini 1960'lara kadar götürebiliriz. Çünkü Katar, 1960'lardan sonra Müslüman Kardeşlerin birçok üyesini ülkesinde konuk etmeye başlamıştır. Özellikle Şeyh Yusuf El Karadavi'nin 1961 yılında Mısır'dan ayrılarak Katar'a gelmesi Doha ve Müslüman Kardeşler ilişkisini derinden etkilemiştir. Çünkü Karadavi'nin Müslüman Kardeşlerin üst düzey yöneticilerinden biri olması ve özellikle eğitim alanındaki girişimlerine Katar'da devam etmesi Katar'ın eğitim sisteminde köklü değişimlere gitmesine yol açmıştır. Müslüman Kardeşler üyesi birçok kişinin eğitim sistemi içerisinde

entegre edilmesi yönünde girişimleri, Karadavi'nin Katar Üniversitesi'nde Şeriat ve İlahiyat Fakültesi'ni kurması ve dekanlığını üstlenmesi ile eğitim sistemindeki etkisi somut hale gelmiştir. Ayrıca 1990'ların ortasından bu yana El Cezire kanalında yaptığı Şeriat ve Hayat adlı programı ise Karadavi ve Müslüman Kardeşlerin görünürlüğünü arttırmıştır (Akt. Roberts, 2017b, s. 54).

Katar'daki Müslüman Kardeşler etkisi somut bir gerçekliktir fakat henüz kurumsallaşamamış olmaları ise bir diğer gerçekliktir. Müslüman Kardeşler etkisi eğitim ve adalet alanında hissedilebilir orandadır. Fakat eğitim politikaları üzerinde resmi bir şekilde Müslüman Kardeşler ideolojisinin etkili olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Ancak eğitim politikası yapıcılarının sosyal ve eğitim geçmişleri de göz önünde bulundurulduğunda Müslüman Kardeşler etkisi göze çarpmaktadır. (Akt. Freer, 2015, s. 17).

Suudi Arabistan'ın Müslüman Kardeşleri tehdit olarak yaklaşmasının sebeplerinden biri ise Müslüman Kardeşlerin eğitim üzerindeki etkisini fark etmiş olmasıdır. Suudi Arabistan, Müslüman Kardeşlerin El İslah kolunu ülke içerisinde eritmeye çalışmıştır. Çünkü eğitimdeki etkilerinin egale edilemiyor olması Suudiler için endişe verici olarak yorumlanmıştır (The Atlantic, Trager, 2 Temmuz 2017). Fakat Katar Müslüman Kardeşleri risk olarak görmemektedir. Çünkü Doha 1999 yılında başlattığı Müslüman Kardeşleri devlet içerisinde çözüme misyonunu 2003 yılında tamamladığı düşünülmektedir (Al-Monitor. Qassemi, 23 Ocak 2013). Bu sebeple diğer Körfez ülkeleri gibi Müslüman Kardeşleri tehdit unsuru olarak değerlendirmiyor.

Katar için Müslüman Kardeşlerin toplumsal ve siyasal faydaları da göz ardı edilmemelidir. Öncelikle Katar'ın Müslüman Kardeşler ile olan ilişkisini destekleme olarak değil de faaliyetlerine izin vermek şeklinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Katar- Müslüman Kardeşler ilişkisini bu bağlam çerçevesinde değerlendirmek Katar'ın bakış açısını da netleştirecektir. Bununla birlikte Müslüman Kardeşlerin Katar'a giriş yapmasının ardından yaşanan gelişmeler Katar'da etkili grupların din açısından motive edilmesiyle devam etmiştir. Dinin motive edici oluşu ve İslam alimi akınının eğitimde yaşanıyor olması sıradan Katar bürokrasisi için itici bir güç haline gelmiştir. Ayrıca Vahhabi bir ülke olan Katar, Vahhabiliğin etkisini yasal olarak arttırmaya ya da devlet içerisindeki Vahhabiliği arttırmaya çalışmamıştır. Eğer bu yola başvurmuş olsaydı Körfez içerisinde Vahhabi muhafazakarlığın savunucusu olan Suudi Arabistan ile arasında kopmaz bir bağ oluşturabilirdi. Bu durumun Müslüman Kardeşler ile ilişkisi ise Katar'da Vahhabiliğin dengeleyici unsuru olarak Müslüman Kardeşlerin kullanılıyor olmasıdır (Roberts, 2017b, s. 55). Müslüman Kardeşlerin diğer bir faydası Arap Baharı süresince Katar'ın hareket kabiliyetini arttırmasıdır. Çünkü Arap Baharı'nda Katar Müslüman Kardeşleri sadece sivil toplum örgütü olarak kullanmakla yetinmedi ve Libya'daki göstericilere askeri güç göndererek destek verdi ve İslamcı göstericilere de para, silah ve eğitim vererek destekledi (Steinberg, 2017, s. 67).

Körfez ülkelerinin güvenlik parametreleri; devlet yapılanmasının monarşi üzerinden sağlanması sebebiyle rejim güvenliği, her devletin önceliği olan ulusal güvenlik ve ekonomi sistemlerinin temelleri sebebiyle enerji güvenliğidir (Erboğa, 2016, s. 12). Körfez ülkelerinin Müslüman Kardeşler ile ilgili ortak kaygısı Müslüman Kardeşlerin ülkelerinin rejimlerine yönelik tehdit amacı taşıdığı yönündedir. Ulusal güvenliği tehdit ettiği iddia edilen devlet ise İran'dır. Körfez'e sınırı olması ve bazı Körfez ülkelerindeki Şii azınlık dışında bölge ülkeleriyle stratejik ortaklıklar kurmayan İran, Körfez ülkeleri için modern tarih boyunca sorun teşkil etmiştir. Körfez ülkeleri tarafından sakıncalı olduğuna kanaat getirilmiş ve güvenliklerini tehdit ettiği düşünülen Müslüman Kardeşler ve İran'ın Katar ile sıkı ilişkiler kurması uzun zamandan bu yana tepki çekmekteydi.

Arap Baharı süresince özellikle Mısır'da yaşanan gelişmeler bütün Körfez ülkeleri tarafından dikkatle takip edilmiştir. Çünkü bilinmektedir ki Körfez'de yaşanan bir gelişmenin domino etkisiyle bütün Körfez'e

yayımları öngörülebilir bir hadisedir. Özellikle bu gelişmenin Mısır gibi Körfez'de başı çeken bir ülkede görülmesi ve yönlendiricisinin de Müslüman Kardeşler olması Körfez için rejim ve ulusal güvenlik mekanizmalarını harekete geçirici önceliktedir. Katar, Arap Baharı süresinde yaşanan halk hareketlerini destekleyici tutum sergilemiştir. (Bahreyn ve Yemen hariç) Özellikle Mısır'daki devrimi ve devrimin yönlendiricisi Müslüman Kardeşler hareketini her alanda desteklemiştir. 1996 yılında Doha merkezli kurulan El Cezire kanalı da diplomatik bir araç olarak kullanılmıştır. El Cezire'nin birçok dilde yayın yapması Mısır'daki devrimin uluslararası kamuoyundaki etkinin artmasında etkili olmuştur. Fakat El Cezire ve Katar, Arap Baharı süresinde Bahreyn ve Yemen'deki ayaklanmalara ve Şiilere karşı Körfez İşbirliği Konseyi ile ortak tutum sergilemiş ve göstericilerin karşısında yer almıştır. El Cezire yayın organlarında ise yer vermediği gerekçesiyle eleştirilmiştir. El Cezire'nin Doha güdümünde haberler yaptığı ve olayların siyasi baskılara maruz kalarak çarpıtıldığı iddia edilmiştir (Akkaya, Rantisi, 2015, s. 11). Bu durum El Cezire'ye olan güvenin sarsılmasına sebep olmuştur. Konuyla ilgili yapılan taraflı yayınlardan dolayı El Cezire'de istifalar yaşanmıştır. El Cezire'nin Beyrut Beyrut Ofisi Şefi Gassan Ben Ceddo yayınlara olan tepkisini istifa ederek gösteren yetkililerdendir. (aktaran Başkan, 2012, s. 49)

Arap Baharı sürecinde ve sonucunda yaşanan gelişmeler Körfez ülkelerinin rejim güvenliği tehdit eden cinsten olmuştur. Çünkü halkın, monarşileri ayaklanarak yıkmaya çalışması Körfez ülkelerinde korkulan sıçramaların yaşanmasının temellerini hazırlar niteliktedir. Bu sebeple Körfez ülkelerinin çoğu monarşileri destekleyen duruşlar sergilemiştir. Özellikle Mısır'daki devrimin başarılı olması ve Mübarek'in indirilerek seçimlere gidilmesinde etkili olan Müslüman Kardeşler, Arap Baharı'nın destekçiliğini ve Körfez ülkelerinin düşmanlığını kazanmıştır. Katar da Arap Baharında yaşanan ayaklanmalarda göstericilerin yanında olarak halkı destekleyici açıklamalarda bulunmuştur. Burada önemli olan durum Körfez'de yaşanan ayaklamaların monarşilere karşı olması ve Katar'ın da monarşiyle yönetilen bir devlet olmasıdır. Körfez'de hareketli günlerin yaşandığı Arap Baharı sürecinde Katar'da monarşiye karşı yapılmış bir hareket bulunmamaktadır. Katar, ayaklanmaların başladığı ilk aylarda kamu sektöründe çalışanların maaşlarına zam yaparak uluslararası kamuoyuna mesaj vermiş ve ülkesinde refahı koruyabildiğine işaret etmiştir (BBC Türkçe, 13 Aralık 2013). 2010 yılında Tunus'ta geçim sıkıntısı yaşayan genç Muhammed Buazizi'nin kendini yakmasıyla patlak veren Arap Baharı için Katar'ın aynı dönemlerde maaş artırımına gitmesi kendi halkına da erdiği olumlu bir mesajdır.

Katar'ın Arap Baharı'nda göstericileri desteklerken uluslararası ve bölgesel olarak elde etmek istediği amaçları bulunmaktaydı. Bunlardan ilki bölge içerisinde monarşiden demokrasiye geçişin yaşanmasında etkili olmak ve uluslararası kamuoyunda saygınlık kazanmaktır. Katar, Ortadoğu'nun yeniden yapılanma süreci olduğu iddia edilen Arap Baharı'nda toplum mühendisliği görevini üstlenerek bölgenin geleceğinde söz sahibi olmayı amaçlamıştır. İkinci olarak ise Müslüman Kardeşleri kullanarak siyasal İslamın görünürlüğünü arttırmayı amaçladığı (Roberts, 2017a, s. 5-6). Fakat Katar'ın amaçlarına ulaştığına dair veriler bulunmamaktadır. Çünkü Arap Baharı'nın yaşandığı ülkelere bakıldığında bir çoğu sağlıklı bir demokrasiye geçiş sürecinden çok uzaktır. Müslüman Kardeşler ile birlikte siyasal İslama verilen destekte ise istenilen sonuç elde edilememiş ve Katar'a gösterilen tepkiler artarak son zamanlarda yaşanan kriz aşamasına gelmiştir.

Mısır'da Arap Baharı Müslüman Kardeşlerin istediği şekilde sonuçlandı ve Hüsnü Mübarek alaşağı edildi. Fakat sonrasındaki süreç Müslüman Kardeşlerin planladığı şekilde ilerlemedi. Müslüman Kardeşlerin aday ve seçilen Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye yapılan askeri bir darbe sonucunda Abdulfettah El Sisi cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturtuldu. Bu darbenin destekleyicileri ise Arap Baharının karşısında duran Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn gibi Körfez ülkeleridir. Katar'ın Sisi darbesine karşı söylem ve politikalarının sonucunda Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn Doha'daki

büyükelçilerini çekmiş 7 Temmuz 2014'te Suudi yönetim Müslüman Kardeşleri terör örgütleri listesine dahil ederek safını kesin olarak belirtmiştir.

Katar ve Müslüman Kardeşler arasındaki ilişki sadece din tandanslı olmaktan öteydi. Katar da uluslararası ilişkilerin gereği olarak ulusal çıkar sağlamadığı bir harekete destek vermeyecektir. Pragmatik ortaklıkların olmadığı bir ilişki, uluslararası kamuoyu ve Körfez ülkelerinden gelen bu denli tepkilerin karşısında durmak için mantıklı olmayacaktır. Katar'ın 1960'lardan bu yana Müslüman Kardeşlere her alanda kapılarını açması karşılıklı etkileşimi de beraberinde getirmiştir. Eğitim alanında birçok Müslüman Kardeşler üyesinin faaliyet göstermesi ise uzun vadede Katarlı elitlerin Müslüman Kardeşler etkisinde faaliyet göstermelerine sebep olmuştur (Roberts, 2014: 24). Ayrıca Müslüman Kardeşlerin Katar'da bıraktığı imaj, Katar'ın bölgenin diğer devletleriyle ilişki kurmasını kolaylaştırmış ve bölgedeki siyasi ve dini görünürlüğünü arttırmıştır (Akkaya, Rantisi, 2015, s. 15). Bazı yorumlar ise Katar'ın Müslüman Kardeşler gibi desteklediği diğer İslami gruplar da dâhil olmak üzere verilen desteğin, grupları tanıyarak kendisinden uzak tutma amacı güttüğü yönündedir. Bu sava yönelik, Katar'ın Arap Baharı boyunca gösterdiği tutum ve monarşi ile yönetilmesine rağmen Katar'da görülmeyen halk hareketleri gösterilebilir. Çünkü eğer Katar bu amaç ile destek politikaları uyguluyorsa, kar-zarar analizinde, son dönemeçte zarar oranları yükselmektedir. Çünkü Körfez İşbirliği Konseyi üyesi ülkelerin "Bir grup veya birey olsun hiç kimse doğrudan güvenlik çalışmalarıyla veya siyasi nüfuz yoluyla Körfez İşbirliği Konseyi'nin güvenliği ve istikrarını tehdit edemez." şeklindeki karara uymadığı şeklindeki yorumla diğer Körfez ülkeleri tarafından cezalandırılmaktadır. (Koçgündüz, 2011, s. 77)

Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn 5 Haziran 2017'de Katar'ı terörizme destek ve bölgeyi istikrarsızlaştırmakla suçlayarak Katar ile tüm ilişkilerini kestiklerini açıkladılar. Körfez ülkelerinin Katar'dan özellikle Müslüman Kardeşler gibi organizasyonlarla yollarını ayırmaları ve Müslüman Kardeşleri terörist grup ilan etmeleri, El Cezire'nin faaliyetlerine son verilmesi, Katar'ın Türkiye ile olan askeri ilişkilerini sınırlandırması, bahsedilen üç ülkenin terörist ilan ettiği grupları ilişkilerine son vermesi ve bu ülkelerin belirlediği teröristleri teslim etmeleri, Müslüman Kardeşleri kullanarak devletlerin egemenliklerine karışmaya son verilmesi, bu üç ülkenin karşısındaki bütün oluşumlardan uzak durması ve bu oluşumlarla ilgili bilgileri paylaşması hazırlanan on üç maddelik bir bildiri ile talep edilmiştir (The Atlantic, Trager, 2 Temmuz 2017). Birleşik Devletler'in bu konudaki bakış açısında da ayrımlar olduğu görülmektedir. Çünkü Pentagon Katar'ı teröre karşı olan savaşında en yakın müttefiki olarak tanımlarken Başkan Donald Trump ise Katar'a uygulanan izolasyonu desteklediği açıkladı (Köse, Ulutaş, 2017, s. 5). Birleşik Devletler'deki bu tutum Katar Krizinde ortak tutum sergilenemediği ve aniden gerçekleştiğinin göstergesidir.

Bu krize Katar açısından bakıldığında Katar'ın Müslüman Kardeşlere olan ilgisi keseceğine dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Müslüman Kardeşler ve karşıtları arasındaki çatışma da bitecek gibi görünmemektedir ve gelecek yıllarda bölge tarihini bu çatışmanın şekillendirmesi kuvvetli ihtimaller arasındadır.

Sonuç ve Sorunun Sürdürülebilirliği

1928 yılında Hasan El Benna tarafından toplumsal olarak başlatılan ancak daha sonraları siyasal ortamlara da taşınan Müslüman Kardeşler hareketi kuşkusuz 20. yüzyıl Mısır toplumunu ve 21.yüzyıl Mısır siyasetini derinden etkilemiştir. Destekledikleri Hür Subaylar darbesinin başarılı olması sonucu iktidara gelen Nasır döneminde başlayan baskı dönemi Enver Sedat ve Hüsnü Mübarek iktidarlarında da devam etmiştir. Ancak toplumdaki meşruiyetini şiddetten uzak durarak sağlayan Müslüman Kardeşler, toplum nezdinde sürekli varlığını sürdürmüştür. Yasaklı oldukları dönemde kendilerinin sık sık hayır işleriyle bahsettirilmelerine sebep olan sağlık ocağı, okul, camii yapımlarında görev almış ve toplumla olan temaslarını hiç kaybetmemişlerdir.

Seyyid Kutup'un aşırı olarak nitelendirilebilecek düşüncelerini törpüleyerek demokrasi içerisinde kendilerine yer bulmaya çalışmışlardır. Görevlerinin sadece İslam'ı tebliğ etmek olarak tanımlayan Müslüman Kardeşler, zaman zaman kendi içlerinde de muhalefetle karşılaşmışlardır. Özellikle demokrasiye sıcak bakılmasının ardından Müslüman Kardeşler içinden kopmalar başlamış ve İslami Kurtuluş Örgütü, Cihad, Cemaat el Müslimin ve Tekfir el Hicre gibi örgütler radikalleşme sinyalleri vermişlerdir. Keza bunun sonucu olarak da Enver Sedat suikasti gerçekleşmiştir.

Hüsnü Mübarek döneminde ise Müslüman Kardeşler'in siyaset sahnesine çıkışı göze çarpmaktadır. 2005 seçimlerinde Mübarek'in partisi Ulusal Demokrasi Parti'ye ciddi muhalefet sağlayabilecek Müslüman Kardeşler üyeleri bağımsız olarak katıldıkları seçimlerde parlamento'ya geçişi başarmışlardır. Fakat bu durumu tehlike olarak kabul eden Mübarek seçim yasasında değişiklik yaparak Müslüman Kardeşler'in ve bağımsız adayların meclise girişini zorlaştırmıştır. Bu durumu boykot eden Müslüman Kardeşler seçimlere katılmama kararı almışlardır ki seçimler Ortadoğu'nun birçok ülkesinde etkili olan Arap Baharı süreci sebebiyle gerçekleşmeyecek ve Mübarek yönetimi bırakmak zorunda kalacaktır. Bu süreçte de göstericilere destek olan Müslüman Kardeşler, meydanlardaki kalabalığa katılmışlardır.

2011 darbesi sonrasındaki süreçte de etkin rol alan Müslüman Kardeşler, parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yönünü değiştirmişlerdir. Parlamentoda Hürriyet ve Adalet Partisi çoğunluğu sağlamış ve Müslüman Kardeşler adayı Muhammed Mursi ise fulül olarak bilinen Ahmet Şefik'e karşı başarı kazanmıştır. Ancak demokrasi geleneğinden uzak olan Mısır yönetiminde yapılan anayasal hatalardan dolayı halktan tepkiler gelmiş ve ordu yönetime el koymuştur.

Ordunun işbaşına geçtiği andan itibaren Müslüman Kardeşlere karşı tutuklanmaların ardı arkası kesilmemiş ve Mursi de bu tutuklamalara dahil edilmiştir. Yönetimde daha çok yetkiye sahip olmak isteyen ordu, anayasal reformlarında da bu taleplerini belirtmişlerdir. Fakat halk nezdinde yaşanan darbe yönetimine karşı olan meşruiyet krizi hep göz ardı edilmiştir ki referanduma katılım oranı da halkın darbeyi desteklemediğini kanıtlar niteliktedir. Darbe karşıtı olan göstericilerin Temmuz- Ağustos ayında Mısır güçleri tarafından 1150 kişiyi planlı şekilde öldürülmesi İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından da rapor edilmiştir (Al- Jazeera.14 Ağustos 2015). Gösterilerin gerçekleştiği Rabi'ül Adeviyye Meydanı darbe karşıtlığının sembolü haline gelmiştir.

Müslüman Kardeşlerin rolü bölge açısından uluslararası ilişkileri etkileyecek kadar önem arz etmektedir ki Körfez ülkeleri arasında Katar krizinin yaşanmasına sebep olmuştur. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn'in başını çektiği sorun, Körfez ülkelerinin Katar'dan talep ettikleri 13 maddenin Katar için kabul edilemez olmasıdır. Katar, Körfez ülkeleri içerisinde Müslüman Kardeşleri destekleyen tek ülkedir ve bu durum Körfez açısından endişe verici olarak yorumlanmaktadır. Katar'ın ülke içerisinde Müslüman Kardeşleri ile olan ilişkisini ise desteklemek yerine izin verme şeklinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Fakat bölge açısından özellikle Arap Baharı sürecinde hükümet karşıtı gösteri yapan İhvan üyelerine askeri ve ekonomik olarak desteklediği de bilinen bir gerçektir.

Katar'da özellikle eğitim alanında yaşanan gelişmeler, Müslüman Kardeşleri daha görünür kılmaktadır. Çünkü Müslüman Kardeşlerde üst düzey yönetici olan Şeyh Yusuf El Karadavi'nin Katar'da yaşıyor olması ve eğitim alanındaki icraatları örgütün bu alandaki etkisi arttırmıştır. Müslüman Kardeşler, her ne kadar 1960'lardan bu yana Katar'da faaliyetlerde bulunuyor olsa da devlet içerisinde kurumsallaşamamış olması ise Katar'ın bazı sınırlar çizmesi olarak yorumlanabilir. Katar krizinde Katar'dan talep edilenlerin yerine getireceğine dair herhangi bir veri ve Müslüman Kardeşleri terörist grup ilan edeceği yönünde hiç bir girişim bulunmamaktadır. Katar karşıtı ülkelerin teslim edilmesini istediği kişilerin teslim edilmesine yönelik adım

atılmadığı gibi Şeyh Yusuf El Karadavi'nin her cuma El-Cezire'de yaptığı 'Şeriat ve Hayat' adlı vaaz programı ise devam etmektedir. 31 Ocak'taki vaazında Karadavi, Birleşik Arap Emirlikleri'ni "İslam karşıtı" olarak nitelendirdi ve sonrasında oluşan baskı ile iki hafta vaaz veremese de 21 Şubat'taki programına kaldığı yerden devam etmiştir. Bu sefer daha Birleşik Arap Emirlikleri için daha yatıştırıcı bir tutum takınmış ancak Birleşik Arap Emirlikleri, Katar'ı yeterli tepkiyi Karadavi'ye gösterememekle suçlamıştır (Roberts, 2017b, s. 56).

Ayrıca Türkiye ile kurulan askeri ortaklığın sonlandırılmasına dair talebin aksine krizin başladığı günlerde 7 Haziran 2017'de "Katar Topraklarında Türk Kuvvetlerinin Konuşlandırılmasına İlişkin Uygulama Antlaşması" TBMM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve ilk grup 19 Haziran'da Katar'a ulaşmıştı. İkinci grup ise 26 Aralık'ta ulaştı ve Katar birlikleriyle ortak askeri tatbikatlara katılacağı açıklandı. Katar için krizin ilk dalgasının Türkiye ve İran'ın hasarı dengeleyici politikaları ile daha yumuşak bi şekilde atlatıldığı söylenebilir. Türkiye'nin askeri ve ekonomik desteği Katar açısından değerlidir. çünkü Katar ve Türkiye arasında 1 milyar doları aşan dış ticaret potansiyeli bulunmaktadır (Öztürkler, 2017, s. 80).

Katar krizinin sürdürülebilirliği konusunda mantıklı doneler bulunmamaktadır. Çünkü aynı bölge içerisindeki ülkelerin birbirleri ile ticari, askeri ve havayolu iletişimlerini kesmesi her iki gurup açısından da büyük maddi külfetlere yol açacaktır. Özellikle enerji piyasasının arzını belirleyen ülkelerin kendi aralarında yaşadıkları sorun elbetteki bölgesel olarak kalmayacaktır. Birleşik Arap Emirlikleri'nin de doğalgaz ihtiyacının üçte birini bölgesel komşusu Katar'dan sağladığı ve Bahreyn ile Katar arasındaki dış ticaret hacminin 2 milyar doları aştığı göz önünde bulundurulduğunda Körfez ülkelerinin ekonomik ve enerji ortaklıkları çerçevesindeki bağımlılıklarla sorunları çözmesi daha akıllıca olacaktır (Öztürkler, 2017, s. 80). Mısır açısından ise sorun Müslüman Kardeşlerin kökenlerinin bulunduğu ülke olması sebebiyle çoğunlukla bu minvalde değerlendirilebilir. Körfez ülkelerinin Mısır'a Müslüman Kardeşler karşıtlığı konusunda destek olması ve darbe rejiminin görevde kalması için verilen ekonomik ve siyasi destek ülke açısından hayati önem taşımaktadır. Ancak bölgenin dünya ile bağlantısı olan enerji bağımlılığının doğalgaz ve petrol üzerinden dönmesi ve bu duruma ikame olarak Birleşik Devletler'in son zamanlarda çalışmalarına hız verdiği kaya gazı enerjisi, bölgenin ve uluslararası ilişkilerin önceliğini değiştirebilir. Durum bu şekilde ilerlediğinde Körfez ülkelerinin de öncülleri değişkenlik gösterebilir ve Mısır açısından da koşulsuz destek ortadan kalkabilir.

Kaynakça

Akkaya, G. ve El Rantisi M. 2015 (Kasım). Arap Baharı Sonrası Katar Dış Politikası ve Körfez Siyaseti. SETA. Sayı 13.

Al Qassemi, S. (2013, 23 Ocak). Al-Monitor. Qatar's Brotherhood Ties Allienate Fellow Gulf States. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/01/qatar-muslim-brotherhood.html> (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2017).

Amr, M. (21 Eylül 2017). Al-Monitor. URL: <https://www.al-monitor.com/pulse/tr/contents/articles/originals/2017/09/egypt-muslim-brotherhood-clashes-revisions-prison.html> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2017).

Başkan B. (2012). Calutlar Dünyasında Bir Davut: Katar'ın Sıradışı Dış Politika Dinamiği. Akademik Ortadoğu. Cilt 7. Sayı 1.

BP. (2016 June). BP Statistical Review of World Energy. 65 Edition. URL:<https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energy-economics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report>.

pdf (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017).

Dalar, M. (2010). Mısır'da Müslüman Kardeşler Hareketinin Demokrasi Anlayışı ve Sisteme Etkisi. *Alternatif Politika*. Özel Sayı 1.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu. (2014). Katar Ülke Bülteni 2014. URL: <https://www.deik.org.tr/turkiye-ortadoğu-ve-korfez-is-konseyleleri-turkiye-katar-is-konseyi#bultenler> (Erişim Tarihi: 20 Aralık 2017).

Erboğa A. (2016). Bölgesel Dönüşüm Süreci ve Körfez Güvenliği. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1.

Freer, C. (2015 Kasım). Rentier Islamism: The Role of the Muslim Brotherhood in the Gulf. *Middle East Political Science*. POMEPS Briefings 21.

Öztürkler, H. (Eylül 2012). Katar Ekonomisinin Genel Özellikleri. *Ortadoğu Analiz*. Cilt: 4. Sayı: 45.

İlim Kültür Eğitim Derneği. (2014). Orta Doğu'da İslamcı Siyaset: Değişim Sürecinde Müslüman Kardeşler ve NAHDA. 2. Baskı. İstanbul.

Karagöl, E. ve Kaya, S. (2016). LNG'nin Dünya Enerji Ticaretindeki Yeri, SETA Yayınları 73.

Koçgündüz, L. (2011, Şubat) . Basra Körfezi'nin Parlayan İncisi: Katar. *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 26.

Köse, T. ve Ulutaş, U. (2017). Regional Implications of the Qatar Crisis: Increasing Vulnerabilities. No:31. SETA Perspective.

Moustafa, T. (2012). Drafting Egypt's Constitution: Can A New Legal Framework Revive A Flawed Transition? Paper Series No.1. Brookings Doha Center- Stanford Project on Arab Transition, Brookings Institution.

PEW Research Center. (07.10.2009). Mapping The Global Muslim Population. <http://www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/> (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

Roberts D. (2014 Fall). Qatar and Muslim Brotherhood: Pragmatism or Preference. *Middle East Policy*. Vol XXI. No 3.

Roberts, D. (2017a). Securing the Qatari State, The Arab Gulf States Institute. Washington. Issue Paper 7.

Roberts, D. (2017b). Qatar, the Ikhwan and Transnational Relations in the Gulf. *Middle East Political Science*. POMEPS Briefings 21.

Steinberg, G. (2017, Ekim). The Gulf States and the Muslim Brotherhood. *Middle East Political Science*. POMEPS Briefings 21.

Trager, E. (2017, 2 Temmuz). The Atlantic. The Muslim Brotherhood Is the Root of the Qatar Crisis. E.T. 15 Aralık 2017.

Wehrey, F., Theodore W. vd. (2009). Saudi-Iranian Relations Since the Fall of Saddam Rivalry Cooperation and Implications for U.S. Policy. Rand Cooperation.